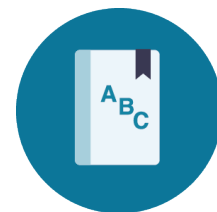

Læselyst i fagene

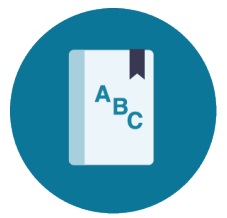
Læseundervisning

Indholdsfortegnelse

Læseundervisning	3
Læseveje ind i fagtekster	4
Find mere inspiration	4
Faglig skriveglæde	5
Find mere inspiration	5
Læseperspektiv	6
Find mere inspiration	6
Multimodal læsning	7
Find mere inspiration	7
Kritisk læsning	8
Find mere inspiration	8
Litteraturliste:	9
Billedkreditering	9

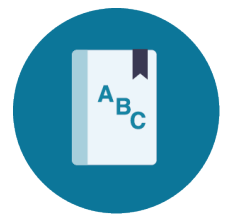
Læseundervisning

Jo bedre elever bliver til at læse fagligt, jo større mulighed har de for at lære i fagene, og jo mere lyst får de til faglig læsning. Det at mestre faglig læsning handler både om at forstå fagenes begreber, om at forstå fagenes teksttyper og om at kunne afkode de forskellige modaliteter, man ofte møder i fagtekster.

Det er de færreste fagtekster, der udelukkende består af skrift, altså af ord og sætninger. Langt de fleste er multimodale, hvor teksten understøttes eller illustreres med billeder, figurer eller diagrammer.

Fagtekster kan have forskellige hensigter, de skal enten informere, argumentere, instruere eller berette. Faglærere er fagenes eksperter. De forstår de faglige tekster og kan være den sproglige dåseåbner, der bryder teksternes indhold op, så de bliver begribelige for eleverne. Det sker ved at undervise eksplicit i faglig læsning.

Nedenfor finder I inspiration til at undervise i faglig læsning, så det kan blive en lystfyldt oplevelse for eleverne. Læsning i fag kan nemlig åbne veje til faglig begejstring og døre til verden. Elever kan blive fagligt optaget, og så er sporet lagt, så de selv kan gå på opdagelse i nye fagtekster.

Læseveje ind i fagtekster

Jo bedre elever bliver til at læse fagligt, jo bedre mulighed har de for at lære i fagene. Der er mange forskellige læseveje ind i de faglige tekster, og en god ide er at undervise i det og helt konkret vise eleverne, hvordan de kan bevæge sig igennem teksterne. Lad dem gå på opdagelse i fagets tekster, sammen med deres faglærer. Når I gør det, kan I sammen undersøge:

Formålet med teksten. Er det en tekst, der informerer, argumenterer, instruerer eller beretter om noget? Skal man gøre noget på baggrund af teksten, eller er hensigten at få indsigt og forstå noget?

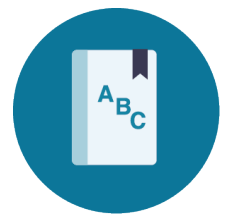
Hvilken rækkefølge skal tekstens dele læses i? Skal teksten langsomt åbne sig for læseren, eller skal læseren lede efter noget bestemt? Der er forskellige måder at gå ombord i en fagtekst på. Ikke alle fagtekster er lige logiske i deres formidlingsstruktur, så det kan være, at man skal et stykke ind i teksten, inden man finder det ord eller den sætning, der åbner tekstens betydning, eller hvor svaret på det spørgsmål, man ønsker besvaret, ligger gemt. Her kan man have brug for at stille spørgsmål til ord og begreber i teksten eller genlæse et par gange for at lede efter betydningen.

Hvordan hænger tekstens modaliteter sammen? Hjælper det at kigge på diagrammet eller fotoet først og derefter læse det skrevne sprog? Eller hjælper det at læse først og dernæst se, hvordan foto og diagram understøtter tekstens pointe? Faglige tekster rummer ofte flere modaliteter end skriften alene, og det er i deres samspil, det faglige indhold formidles og uddybes.

Hvilket fagsprog rummer teksten? En faglig tekst repræsenterer et fag, der arbejder med sin særlige fagterminologi. For at forstå fagteksten skal eleven derfor forstå fagets begreber. Her kan faglærerne være elevernes læseguider. De kan åbne teksternes indhold ved at hjælpe eleverne med at forstå svære begreber. Med læseguiden tager læreren så at sige eleverne i hånden og viser dem, hvordan man læser teksten, sådan som en erfaren og kompetent faglig læser ville læse den.

Find mere inspiration

Du kan her finde en [læseguide](#) fra (Bremholm, 2015)

Faglig skriveglæde

Elever lærer bedst, når de er aktive i den faglige læsning. Derfor er det en god ide at lade eleverne skrive, mens de læser. At skrive om en tekst kræver, at man forholder sig til den, og på den måde bliver eleverne aktive læsere. I processen arbejder de med at forstå, hvad teksten vil sige dem. De forstår både tekstens hensigt, form og indhold. De kan desuden skimme, informationssøge og lære at dybdelæse. Endvidere udvikles elevernes ordforråd og tekstforståelse.

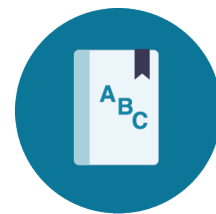
Eleverne kan nedfælde noter, brainstorme og skrive mindmaps, tegne begrebshierarkier, tidslinjer eller årsagssammenhænge, tage kolonnenotater, skrive resume, genskrive eller omskrive tekstafsnit. De kan skrive og tegne både analogt og digitalt. Når de skriver i hånden, sætter det automatisk hastigheden på genskabelsen af teksten ned, og det gør, at eleven får ekstra tid til at forholde sig til det læste.

Når de skriver på computer, kan de gøre præcis det samme som med analoge skriveaktiviteter, men de kan også copy-paste, samle tekstafsnit og scrolle på siderne. Når man vælger skriveteknologi, skal man være opmærksom på, at det ofte er meget nemmere at tegne tidslinjer, diagrammer, årsagssammenhænge osv. i hånden end med digital teknologi.

Et eksempel på en undervisning, hvor en lærer viser, hvordan hun kombinerer skrivning og læsning, finder I [her](#). Læreren underviser i faget historie på mellemtrinnet, og klassen er i gang med at læse om Colombus. Læreren modellerer på tavlen den tekst, de selv kan skrive om Colombus. Eleverne læser om Colombus, vælger ord ud, får en række sætningsstartere af læreren, og i fællesskab former de en tekst knyttet til historiefaget.

Find mere inspiration

Du kan her finde [inspiration om skriveidaktik i alle fag](#) (EMU, 2019). Derudover kan du her finde [fire film om skriveidaktik](#) (Viden om Læsning, 2015).

Læseperspektiv

Gennem en skoledag møder eleverne mange forskellige fag. Måske står der natur og teknologi, håndværk og design, matematik og dansk på skoleskemaet. Med hvert fag følger faglige tekster, som har et særligt sprog, en særlig måde at kommunikere på, en særlig måde at skulle begribes på, og som kan vise vej til forskellige forståelser eller handlinger.

Eleverne kan lære at 'styre' deres læsning i fagene ved at læse ud fra en valgt synsvinkel. Denne synsvinkel skal de undervises i, og det kan ske ved, at faglærerne samarbejder om opgaven og guider eleverne til at tage nogle særlige briller på, faglige 'læsebriller', når de skifter fag.

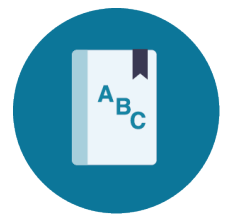
Her er et eksempel på læsebriller, som kan gøre det sjovt og lystfyldt. Lærerteamet kan eksempelvis vælge at arbejde med et tematisk forløb om fugle, så eleverne møder fugle i forskellige fag:

- I dansk kan eleverne læse et digt om fugle. Det vil her være fiktive tekster, hvor eleverne skal forstå, hvad der står i digtet, og fortolke det, så de også forstår digtets overførte betydning. De må dybdelæse for at forstå digtet.
- I natur og teknologi skal eleverne læse en fagtekst om fugle samt se og beskrive en fugl. De skal undersøge dens fjerpragt, næb, levested og art, og når de læser fagteksten, leder de specifikt efter de informationer, der kan give dem svar på disse spørgsmål. De skimmelæser og overblikslæser.
- I matematik kan eleverne konstruere et fuglebur, og de skal udregne vinkler og længder. De anvender fagsprog fra geometrien, og de læser om fuglens størrelse og behov. Alt sammen med henblik på at udlede en viden, der har betydning for, hvordan et fuglebur kan konstrueres. De informationslæser for at kunne udfærdige en tegning af et fuglebur.
- I håndværk og design skal eleverne sætte sig ind i, hvordan forskellige kunstnere har afbilledet fuglen som symbol i 1930'erne. De læser i kunsthistoriske værker for at begribe, hvad fuglen som symbol betød på det tidspunkt. Denne viden skal de bruge til at male et billede, hvor fuglen har nutidssymbolik.

Læsebriller eller læseperspektiver illustrerer, at der er behov for undervisning i faglig læsning i fagene, da elever ellers kan have vanskeligt ved at forstå hensigten med det, de læser. Når man forstår, hvad man skal med en tekst i et fag, er der større chance for at blive optaget og gå på opdagelse i fagene. Og det kan en eksplicit undervisning i faglig læsning bane vej for.

Find mere inspiration

Du kan her finde [inspiration om skriveidaktikprojekter gennemført i Ishøj Kommune](#) (Brok, 2015). Yderligere kan du finde [inspiration om skriveidaktikprojekter fra Christianshavns Skole](#) (Nationalt Videncenter for Læsning, 2018).

Multimodal læsning

Faglige tekster er ofte multimodale, og det kalder på, at elever skal lære at læse disse sammensatte tekster. Ud over skriftens ord og sætninger, rummer multimodale tekster flere forskellige udtryksformer som billeder, grafer og tegninger. Tekstens samlede betydning skabes i samspil mellem alle dens udtryk.

Ved læsning af digitale tekster kan læseren risikere at distraheres af de mange modaliteter. Omvendt kan digitale tekster tilbyde mulighed for at slå noget op, læse mere om noget, se en film på YouTube og på den måde udvide den faglige forståelse.

I de fleste tilfælde understøtter de visuelle modaliteter direkte det indhold, som skriften formidler. I andre tilfælde understøtter de det mere indirekte. I enkelte tilfælde kan de endda kontrastere indholdet. Det betyder, at ikke alle multimodale tekster er lige let tilgængelige, og at man skal være en opmærksom læser, når man læser multimodale tekster.

Læreren som fagekspert må bruge sig selv som eksempel og demonstrere for eleverne, hvordan man tilegner sig et fagligt stof via multimodale tekster. Sammen med eleverne kan man undersøge:

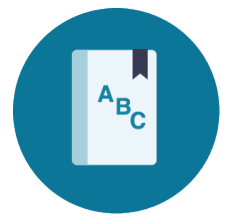
- Hvad handler teksten om?
- Hvilke modaliteter rummer teksten? Er der eksempelvis links, videoer, lyd, illustrationer, fotografier eller grafik?
- På hvilken måde arbejder tekstens forskellige modaliteter sammen om at formidle dette indhold? Understøtter de det, supplerer de det, eller kontrasterer de det?
- Hvilket budskab danner tekstens forskellige dele i deres helhed?

Hvis eleverne først har lært at se en fagtekst an og orientere sig i den, er det lettere at finde ud af hensigten med teksten.

Find mere inspiration

Her kan du finde [inspiration om multimodalitet](#) (Nationalt Videncenter for Læsning, n.d.).

Derudover kan du finde [inspiration om læsning på digitale enheder](#) (Undervisningsministeriet, 2018).

Kritisk læsning

Læsning i fag er også vurdering af teksters troværdighed. Inden for alle fagområder er der stridende opfattelser og forklaringer på, hvordan verden hænger sammen. De kan være begrundet i ideologiske, videnskabelige, religiøse eller kulturelle forhold. Et vigtigt aspekt af faglig læsning er derfor også at være skeptisk over for teksten, at kunne vurdere rimeligheden i dens indhold, lødigheden i dens formidlingsform og afsenderens troværdighed.

I alle fag kan man finde aktuelle debattekster, som vurderer et fagligt indhold forskelligt. Her kan det være nyttigt at vise eleverne, at faglighed ikke blot er noget bestemt, men også noget, der kan bruges polemisk og indgå i større debatter og argumenter om verdens beskaffenhed. Men de skal også opleve, at ikke alt er lige godt. Der findes faktisk viden, og den kan både bruges og misbruges.

I dag debatteres og formidles aktuelle faglige spørgsmål primært på nettet, så kritisk læsning indbefatter også et reflekteret og kritisk forhold til, hvordan man agerer på fx sociale medier. Elever går på opdagelse på nettet, bruger sociale medier, Wikipedia, regeringers eller organisationers mere eller mindre lødige oplysningstjenester, hvor nogle tekster er brugerproducerede, andre er forskningsbaserede, og endnu andre er propaganderende eller decideret løgn. Ikke alt publiceret indhold i hverken analoge eller digitale medier har været igennem en redaktionel udvælgelsesproces eller kvalitetssikring, så man skal orientere sig med en vis kritisk sans.

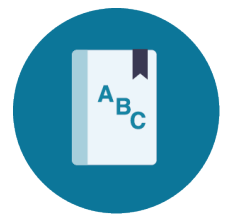
Derfor må undervisningen understøtte elevernes kompetence i at finde relevant information og forholde sig kritisk til den. En kreativ måde at undersøge teksters troværdighed på er at lave en tekst-battle i fagene. Giv eleverne ti faglige tekstuddrag, nogle af dem måske med et kontroversielt indhold, og lad dem forholde sig til:

1. Hvad oplyser teksten om?
2. Hvilket overordnet budskab/hvilken holdning udtrykker teksten?
3. Kan det be- eller afkræftes af andre kilder?
4. Hvem er tekstens afsender?
5. Hvordan udnyttes samspillet mellem tekstens brug af modaliteter og budskabet?
6. Hvis der er tale om en digital tekst, hvilke søgninger leder så frem til den?

Find mere inspiration

Du kan her finde [inspiration om forsøg med teknologiforståelse](#) (EMU, 2019) og [undersøge troværdigheden af en hjemmeside](#) (Jydsk Atomkraft, n.d.).

Derudover kan du læse mere om [kritisk læsning på internettet](#) (Lorentzen, n.d.).

Litteraturliste:

Billedkreditering

Fotografi på omslaget af Katrine Catalan, ByCatalan Photography, for Styrelsen for Uddannelse og Kvalitet.

- Bremholm J, (2015, april). Læseguide – hvad, hvorfor og hvordan. Hentet fra <https://www.videnomlaesning.dk/media/1782/laeseguide-hvad-hvorfor-og-hvordan-jesper-bremholm.pdf>
- Brok, L. S (2012 juli 15 – 2015 august 15). Skrivedidaktik på mellemtrinnet. Hentet fra <https://www.videnomlaesning.dk/projekter/skrivedidaktik-paa-mellemtrinnet/>
- Emu.dk (2019). Teknologiforståelse - Om forsøget. Hentet fra <https://emu.dk/grundskole/teknologiforstaelse/om-forsoget>
- Emu.dk (2019). Skrivedidaktik på mellemtrinnet i alle fag. Hentet fra <https://emu.dk/grundskole/forskning-og-viden/didaktik-og-laering/skrivedidaktik-pa-mellemtrinnet-i-alle-fag>
- Jydsk Atomkraft. (n.d). Atomkraft i Danmark. Hentet fra <http://www.jydskatomkraft.dk/sw2801.html>
- Lorentzen, R. F (n.d.). Få en gratis smartphone... eller hvad? Elever skal lære kritisk læsning på nettet. Hentet fra <https://www.videnomlaesning.dk/aktuelt/nyheder/2019/faa-en-gratis-smartphone-eller-hvad-kritisk-laesning-paa-nettet/>
- Nationalt Videncenter for Læsning. (2018 januar 1 – 2018 oktober 31). Skrivedidaktik i alle fag i skolen - et projekt ved Christianshavns Skole. Hentet fra <https://www.videnomlaesning.dk/projekter/skrivedidaktik-i-alle-fag-i-skolen/>
- Nationalt Videncenter for Læsning (n.d.). Multimodalitet. Hentet fra <https://www.videnomlaesning.dk/tidsskrift/tidsskrift-nr7-multimodalitet/>
- Undervisningsministeriet (2018). Læsning på digitale medier. Hentet fra <https://emu.dk/sites/default/files/2018-10/Inspirationsmateriale%20L%C3%A6sning%20p%C3%A5%20digitale%20enheder.pdf>